

UDK 811.163'367.625:811.163'367.332.7

Andreja Žele

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

andreja.zele@ff.uni-lj.si

ZLOŽENI POVEDEK VS. ZLOŽENI GLAGOL V SLOVENŠČINI

Prispevek predstavlja in hkrati predlaga merila, ki bi upravičila soobstoj zloženega povedka in zloženega glagola. Obravnava zloženega povedka kot stavčnočlenske enote in tudi besednovrstno opredeljenega zloženega glagola kot sestavljene leksemске enote združuje dosedanje ugotovitve o povedkovniku in o pomensko osnovnih glagolih z možnostjo združevanja njihove najširše pomenske rabe na eni strani in zgolj slovničnovezne rabe na drugi. S tem pa se navezuje tudi na vlogo vezljivosti: glagolske in neglagolske vezljivosti znotraj zloženega povedka ali zloženega glagola in »zunanje« vezljivosti zloženega povedka/glagola na ravni stavčne povedi. Hkrati se opozori tudi na slovarski vidik določanja in opisovanja pomensko osamosvojenih večbesednih leksemskih enot.

Gljučne besede: zloženi povedek, zloženi glagol, povedkovnik, široki pomen, oslavljeni pomen, kategorialne lastnosti

This article proposes grounds for differentiating between complex verbs and other complex predicators. It treats both complex predicators as sentence elements and the complex verb as a complex lexeme functioning as a part of speech. This approach combines existing knowledge of predicatives and semantically basic verbs with an assessment of their semantic use from a general perspective and their grammatical use as copulae. The related issue of valency is considered—namely, the roles of verbal and non-verbal valency within complex predicators and verbs, as well as the “external” valency of a complex predicator on the clause-sentence level. Finally, the lexicographical issue of determining and describing independent multi-word lexemes is briefly taken up.

Keywords: complex predicator, complex verb, predicative, general meaning, weakened meaning, categorial properties

1 Uvod

Pobuda za ta prispevek je postaviti merila za ločevanje zloženega povedka kot stavčnočlenske enote od zloženega glagola kot besednovrstno samostojne leksemске enote z najmanj enim pomenom.¹ Za izločitev zloženega glagola kot besedne vrste iz skladenjskopomensko veliko širšega zloženega povedka, ki je »zgolj« stavčni člen,

---

¹ Na ta glagolski besednozvezni leksem kot na potencialno osamosvojeno leksemsko enoto opozori A. Vidovič Muha in ga poimenuje *zloženi »glagol«* (2000: 38) in *»zloženi glagol«* (2015: 394) kot vzporedno ustreznico »zloženemu povedku«. Po avtorici gre v bistvu gre za dvodelni »glagol« z ločenima vlogama – skladenjskokategorialno in slovarskopomensko« (Vidovič Muha 2006: 28). Pobuda za to pa je bila dana že v Novi slovenski skladnji J. Toporišiča (1982: 100–03), kjer je tudi pomenljivo poglavje Glagolske zveze z glagolom.

je potrebno določiti razločevalna opredelitvena merila za zloženi glagol, da ga lahko obravnavamo kot »kot refleks zloženega povedka« (Vidovič Muha 2015: 394).

V nadaljevanju bodo postavljena zamejitvena merila, po katerih se dá prepoznati in izločiti zloženi glagol iz zloženega povedka. Ta zamejitvena in hkrati razločevalna merila določajo tudi značilnosti vključenih glagolov kot glagolskih sestavin in značilnosti neglagolskih sestavin, ki so povedkovniška dopolnila in določila hkrati; tako npr. zloženi glagol kot vsebinsko in pomensko-zgradbeno osamosvojeni zloženi povedek tudi še z vidika besednovrstnosti potrjuje zgolj stavčnočlensko funkcijo povedkovnika.² Tako kategorialne lastnosti glagolskih in neglagolskih sestavin prispevajo k različni stopnji besednozvezne stalnosti, ki je zelo prožnostabilna (ali trenutno razpadljiva ali usmerjena v poenobesedenje) v zloženem povedku in je najvišja v zloženem glagolu. Znotraj zloženega povedka in zloženega glagola k vzajemni notranji vezljivosti prispeva pomenska usmerjenost tako glagolske kot neglagolske sestavine, torej sta soudeleženi glagolska in neglagolska vezljivost. Zunanjo vezljivost omenjanih zloženih enot pa prvenstveno usmerjajo vključeni povedkovniki.

Pri postopnem pomensko-zgradbenem osamosvajanju in ustaljevanju glagolske besedne zveze v smeri od zloženega povedka (ZPov) proti zloženemu glagolu (ZGlag) je treba biti pozoren tudi na stilno-zvrstno zaznamovanost – ekspresivnost navadno napoveduje frazemskost, npr. ZGlag: *imeti denar (za), imeti ceno* (vs. frazem *imeti svojo ceno* v *Varna pitna voda mora imeti svojo ceno*), ZGlag: *držati obljubo, držati se navodil* (vs. frazem *držati besedo*).³

2 Zloženost povedka in glagola v slovenščini

Dva osnovna pogoja za presojo zloženosti povedka in zloženosti glagola sta stopnja obstojnosti sestavin in potem še stopnja stalnosti sestavin.⁴ Če zloženi povedek obravnavamo kot trenutni oz. priložnostni skladenjski pomen pri uporabi konkretnega povedka v trenutno aktualnem sporočilu, pa zloženi glagol obravnavamo že kot ustaljeno pomenotvorno skladenjsko enoto, in kot osamosvojena pomensko-skladenjska enota izraža stalno stavo in samostojni pomen. V prototipskih primerih zloženega glagola, ko je glagolska sestavina glagolski primitiv in neglagolska sestavina pravi

² Povedkovnik je najustreznejši jezikoslovni izraz za skladenjsko kategorijo (s stalnim mestom znotraj povedka) na pomensko- in strukturnoskladenjski oz. izrazni ravnini tudi zato, ker povedkovniki ne določajo drugih samostojnih stavčnočlenskih besednih vrst, in tudi ne pojasnjujejo njihovih lastnosti (kot to delajo pridevniki in prislovi).

³ Od glagolskih frazemov se zloženi glagoli ločujejo tudi po tem, da ohranjajo t. i. znotrajleksemsko vezljivost med sestavinami, kar pomeni, da posamezne sestavine ohranjajo svoj pomen in vezljivost. Tudi z vidika vsakdanje praktičnosporazumevalne rabe se zloženi glagol se ne sme mešati s frazeološko rabo glagolov v smislu stalne čustvenostne zaznamovanosti in popolne idiomatičnosti.

⁴ Izhajamo namreč iz prevladujočega stanja, da propozicijsko obveznost in potencialno leksemsko osamosvojenost daje leksemski zvezi biti + povedkovnik stavkotvorno prisojevalno razmerje, medtem ko sama zveza biti + povedkovnik zaradi vsebinske neobstojnosti oz. nepredvidljivosti povedkovnika navadno ni slovarski leksem, ampak je lahko le osamosvojena skladenjskopomenska enota na stavčnočlenski ravni, tj. zloženi povedek.

povedkovnik,⁵ npr. *biti všeč*, *biti žal*, *biti treba*, *biti lahko*, *biti sram*, *imeti rad*, *imeti prav*, *delati škodo/sramoto*, lahko zloženi glagol označimo že kot leksemsko enoto, navadno z (vsaj) enim pomenom. S slovarskega vidika je zloženi glagol največkrat lahko samostojni slovarski pomen; če s skladenjsko-pomensko osamosvojitvijo razvije tudi več pomenov (zlasti dodatno metaforično in metonimično rabo), pa lahko postane slovarska podiztočnica; gre torej za samostojne pomene ali podiztočnico (z več možnimi pomeni). Smer skladenjskopomenskega osamosvajanja je besedotvorna (besednozvezna) in pomenotvorna osamosvojitvev → leksikalizacija.⁶ Ker pa je izhodišče pomenotvorne oz. pomenske osamosvojitve na začetku navadno zamejeno na en skladenjski pomen konkretne rabe povedka, je v izhodišču v vsakem primeru smotno govoriti najprej o zloženem povedku (složený predikát, analitický predikát; verbonominální konstrukce, pri, Petr, Komárek 1986: 137; Petr, Daneš, 1987: 190; Grepl, Karlík 1998: 28, 212–24) v smislu zloženega stavčnega člena kot skladenjskopomenske enote. In ta vsebinsko zloženi povedek seveda ni in ne more biti prekriven z zgolj izraznooblikovno zloženo glagolsko obliko (v češ. kot analytické/složené tvary slovesa) v povedku. Ločujemo torej vsebinsko zloženi povedek (z možnostjo prehoda v zloženi glagolski leksem) od zgolj formalno zloženega povedka oz. zložene glagolske oblike v vlogi povedka.

2.1 Za višjo obstojnost in stalnost sestavin tako v zloženem povedku kot v zloženem glagolu je odločilna vzajemna skladenjsko-pomenska povezava in čim bolj enakovredna soodvisnost med **a**) glagolom v vezni vlogi (glagolskim primitivom ali glagolom z možnostmi najširše pomenske rabe)⁷ in **b**) neglagolsko sestavino (s povedkovniškim dopolnilom, ki je največkrat pojmovni samostalnik, pogosto izglagolski)⁸. Glagol v tovrstnih zloženih enotah praviloma ali pomensko zelo oslabi (do zgolj slovnične vezi) ali pa se pomensko zelo posploši/razširi. Ta skladenjskopomenska širina rabe omogoča tako glagolskim primitivom kot zelo omejeni določeni množici najširšepomenskih glagolov, da se znotraj zloženega povedka lahko pomensko čim bolj prilagodijo (priredijo ali podredijo) neglagolskemu povedkovniškemu dopolnilu oz. določilo, ki vzvratno

⁵ Najbolj očitno na t. i. prave povedkovnike namiguje J. Toporišič (1982: 113–18), ko obrazloži, da »se povedkovnik najlažje dokazuje s primeri, ko jezikovnega sredstva desno od pomožnega glagola ni mogoče uvrstiti v nobeno drugo znano besedno vrsto.«

⁶ Povedje z glagolom in glagolskim okoljem sproža vprašanje leksikalizacije tako pri zloženem povedku oz. zloženem glagolu kot pri prostomorfemskosti. Leksikalizacija je proces, v katerem skladenjska enota oz. prosta besedna zveza postane nov samostojni pomen (t. i. popolna leksikalizacija pomena); obstoječi izraz se z dodajanjem pomenskih sestavin (tj. prek opomenjanja/semizacije pomenske lastnosti v pomensko sestavino) pomensko specificira/konkretizira v leksem oz. novo slovarsko enoto. Nasprotni pojav gramatikalizacija pa je v smislu razpomenjanja in hkratne dekonkretizacije pomena v različni stopnji navzoč pri pomenskem slabenju glagolskega dela zloženega povedka ali zloženega glagola.

⁷ Kot glagol v vezni vlogi oz. tudi »vezni glagol« je tu obravnavan glagol, ki v povedkovi rabi zahteva obvezno dopolnilo oz. določilo. To dopolnilo oz. določilo se kot obvezni del povedka imenuje povedkovniško dopolnilo/določilo.

⁸ Z »neglagolsko sestavino« je tu razumljena beseda ali besedna zveza, ki ni neposredno izglagolska, torej se v današnji rabi ne obravnava (več) kot izglagolsko motivirana, razvojnojezikovno gledano pa je seveda lahko motivirana iz glagola.

pomensko dopolnjuje in določa glagol.⁹ Kot je bilo že večkrat poudarjeno, zmožnost tako pomenske oslavitve kot širitve velja zlasti za glagolske primitive, za vse druge prvotno polnopomenske glagole večinsko velja pomenska oslabeitev, medtem ko sta obe možnosti, tj. pomenska širitev ali oslabeitev, zamejeni na ozko skupino glagolov, ki pa je še posebej aktualna ravno z vidika prednostne tvorbe zloženih glagolov. Neglagolska sestavina z abstraktnim pomenom ali s poabstraktnim pomenom (pogosto pojmovni samostalnik ali pridevnik ali prislov) pa prispeva vsebino. Neglagolska sestavina je povedkovniško dopolnilo, ki pomensko dopolnjuje glagol, in je hkrati tudi povedkovniško določilo, ker ga tudi natančneje pomensko določa oz. specificira. Torej povedkovnik lahko opredelimo kot povedkovniško dopolnilo v povedkovodoločilni vlogi, v tej zvezi je pomenljiva sintagma »obvezni določevalni dopolnilnik« (Pogorelec 1972, 1974).

2.2 Tako znotraj zloženega povedka kot znotraj zloženega glagola je pomensko težišče na neglagolski vsebini, ki se poveže z glagolskim dinamičnim ali statičnim usmerjanjem in s tem od veznega glagola pridobi vezljivostne lastnosti, npr. *biti človek za, imeti opravka z* (vs. *imeti opravke*). V primeru neprimitivov, tj. v odsotnosti *biti, imeti, delati/narediti, post(aj)ati*, oslabljen rabo glagola povzroči neposredna družljivost navadno z izglagolskim samostalnikom, npr. *nositi sporočilo/idejo/odgovornost, imeti/držati nadzor nad, držati se reda* ipd.

2.3 Če strnemo: zloženi glagol kot podmnožica zloženega povedka zaostri pogoje povedkove zloženosti na obstojnost in stalnost sestavin. To lahko doseže samo s tistimi zloženimi povedki, ki izražajo vzajemno skladenjsko-pomensko povezanost glagolskih in neglagolskih sestavin v smeri leksikalizacije. Leksikalizacija sestavin v pomensko celoto poleg ohranjanja vezljivosti tako glagolske kot neglagolske sestavine poudarja tudi vzajemnost pomenskih sestavin, tako da 1) z vidika glagolskih primitivov predvideva povezavo s pravimi povedkovniki in prednostno potencialnimi povedkovniki, torej zlasti s tistimi leksemi, ki imajo prvenstveno povedkovodoločilno vlogo; 2) z vidika izglagolskega ali neglagolskega povedkovodoločilnega dopolnila pa predvideva vključitev glagolov z najširšimi skladenjskopomenskimi zmožnostmi: tako poleg glagolskih primitivov predvideva še glagole s pomensko najširšo in hkrati najsplošnejšo rabo. Glagol s splošnim pomenom namreč ohranja lastno glagolsko vezljivost in hkrati z vezljivostjo povedkovnika vzpostavlja še vzajemno vezljivost, ki omogoča obstoj zloženega glagola, npr. *dati priložnost (za)*, in obenem onemogoča poenobesedenje tipa *dati obljubo* → *obljubiti*. Posplošitev izhodiščnega glagolskega pomena (slovarsko opredeljen kot »široki pomenski obseg«) pa omogoča prireditvev oz. prilagoditev pomena glede na povedkovniško dopolnilo in s tem omogoči tudi vzajemno in (še) pomensko enakovredno razmerje v smislu zloženega glagola, npr. *dajati upanje (o/za)*; nasprotno se oslabeitev izhodiščnega pomena (slovarsko opredeljen kot »oslabljeni pomen«) pomensko podredi povedkovniškemu dopolnilu, kar dopušča zvezo v smislu t. i. zloženega povedka, npr. *dajati pomoč/ukaze*. V zloženem glagolu obe sestavini,

⁹ V razlagalnem slovarju (SSKJ 2) je raba najširšepomenskih glagolov označena z dvema kvalifikatorskima pojasniloma: »s širokim pomenskim obsegom« in »z oslabljenim pomenom«. O povedkovih določilih in povedkovnikih, ki glede na različno stopnjo oslabljenosti rabe glagola lahko le-tega pomensko zgolj dopolnjujejo, in ne v celoti (na novo) določajo, piše npr. B. Misja (1967: 22).

glagolska in povedkovniška, ohranita svoji pomenski usmerjenosti (vezljivosti), ki se vzajemno (soodvisno) povezujeta v vzajemno vezljivost, in ta izraža vzajemno prireditev/prilagoditev obeh sestavin zloženega glagola, npr. *biti mož/človek (za/z)*, *Bilo je (pre) mraz/(pre)tiho (za)*. V zloženem povedku pa se oslabljeni glagol pomensko podredi povedkovniškemu dopolnilu, največkrat smislu zgolj slovnične kvazivezljivosti, ki pomensko težišče skupaj s pomensko vezljivostjo prepušča povedkovniškemu dopolnilu, *biti misijonar* → *misijonariti*, *imeti pridigo/pridige* → *pridigati* ipd.

Kot je že v zgornjih zgledih nakazano, pri vzpostavljanju vezljivosti ni zanemarljiva tudi vloga prostih morfemov, npr. *imeti se za pametnega/zmagovalca*; s prostim morfem se izrazi tudi razmerijska značilnost določenih izsamostalniških in izpridevniških povedkovnikov v smislu *(biti) človek za*, *(biti) dober za*, *(biti) domač z/s*, *(biti) hladen do*, *(imeti) otroka (za)* ipd.

3 Merila za določanje zloženega glagola (ZGlag) v kontekstu zloženega povedka (ZPov)

Zgoraj naštetu pomaga oblikovati merila za zloženi glagol, ki bi ga prepoznavno ločevala od skladenjskopomensko veliko širšega zloženega povedka: Kaj je prototip zloženega glagola? Kaj omogoča prehod iz nestalnega in aktualno stavčnočlenskega zloženega povedka v leksikalizirani zloženi glagol?

Že naštetu kaže, da je prototip zloženega glagola povedkovniška zveza, tj. zveza *biti/imeti* s prvotnim/pravim povedkovnikom: *biti treba*, *biti lahko*, *biti mogoče*, *biti možno*, *biti/imeti prav* / *imeti za prav*, *biti/imeti rad*, *biti škoda* / *imeti škodo*, *Dela se škoda* (vs. *delati škodo* → *škoditi*); npr. pri zvezi *delati škodo* status zloženega povedka ohranja slovničnopomenski *delati* z možnostjo sinonimnega poenobesedenja v *škoditi*. Prototipski primeri za zloženi glagol bi bili lahko še *biti mar* / *imeti za mar*, *biti treba* / *imeti (za) potrebo*, *biti res* / *imeti za res*, *biti všeč* / *postajati všeč*. Pomenotvorne oz. samostojne pomene imajo še enote kot npr. *Bilo je mraz*, *imeti srečo/smolo*, *delati se bolnega*, *delati se norca*, slednji je že glagolski frazem.

3.1 Za zloženi glagol (ZGlag) kot pomensko-zgradbeno osamosvojeno in besednovrstno določeno leksemsko enoto je bistvena obstojnost in stalnost pomenskih in zgradbenih sestavin,

Težnja v čim večjo skladenjskopomensko in zgradbeno obstojnost in stalnost sestavin v zloženem povedku vodi tudi v leksikalizacijo zloženega povedka, tj. v zloženi glagol.

Za pomensko-zgradbeno obstojnost in stalnost sestavin zloženega glagola sta bistvena zlasti primitiva stanja in razmerja *biti* in *imeti* v glagolskem (veznem) delu in

bistvena je tudi pomenska (razmerijska) usmeritev neglagolske sestavine,¹⁰ ki izraža lastnost oz. stanjsko lastnost ali lastnostno okoliščino, npr. *biti čas (za)*, *biti dolgčas*, *dobiti/imeti fanta/hrano*, *dobivati/jemati zdravila*.

3.2 Pri zloženem glagolu je bistven izbor glagolov za glagolski del in povedkovniških dopolnil/določil za neglagolski del.

Glagolski del prvenstveno vključuje primitiva *biti/imeti* (glagola stanja in razmerij), neglagolski del pa prvotne povedkovnike s prvenstveno ali celo edino povedkovodoločilno vlogo ali drugotne povedkovnike s potencialno ali celo pogosto povedkovodoločilno vlogo (besednovrstno so to lahko lastnostni ali stanjski pridevniki, samostalniki z razmerijskimi pomenskimi sestavinami in izpridevniški prislovi): *biti čas*,¹¹ *imeti srečo/čas/voljo/čas*, *imeti/bit/dati prav*.¹² Glagol *biti* s svojimi najširšimi skladijskopomenskimi zmožnostmi lahko pomensko (posplošeno ali oslajljeno) zaobjema posamezne glagole iz vseh glagolskih pomenskih skupin, npr. *se imenuje/se piše, prihaja od, zdi se / se vidi, leži, služi za/se uči za, obnašati se kot ipd.*; *imeti* s splošnim razmerijskim oz. pripadnostnim pomenom lahko zaobježe uporabo glagolov lastnosti/stanja, občutenja, razumevanja in s tem zaobjema zlasti celotno področje duševnega delovanja, npr. *poznati, ležati, čutiti, klicati za/praviti, čislati za, počutiti se, šteti se za ipd.* Prevladujoča stanjskost *biti* in razmerijska stanjskost *imeti* omogočata tudi obstojnost in stalnost zložene glagolske zveze, npr. *imeti opravek/opravke, imeti opravka z/s* (nasproti *imeti opraviti z/s* → *ukvarjati se z/s*).

Dodatna razlikovalna stanjska razmerja vnašajo tudi prostomorfemske rabe kot *biti/imeti* + povedkovnik + prosti morfem: *biti/imeti čas za, biti človek za, biti nor/dober za, biti/imeti prav za ipd.* V skrajno oslajljeni ali posplošeni pomenski rabi se kot vektorska glagola *imeti* vključujeta *dati* in *dobiti* v *dati oglas, dati pravico, dobiti zobe*; ob *biti* sta s faznim pomenom še *posta(ja)ti/osta(ja)ti v posta(ja)ti mož, posta(ja)ti samozavesten, osta(ja)ti zvest*. O prehodu med zloženim povedkom in zloženim glagolom odločajo tako glagolske pomenske sestavine, npr. pomenski sestavini 'stanja' in 'premikanja', kot pomenskosestavinskost povedkovniškega dopolnila; to je npr. jasno predstavljeno pri glagolih tipa *držati, nositi* v *držati nadzor / držati pod nadzorom, držati ritem, držati čisto, nositi očala, nositi priimek*.

¹⁰ Neglagolski del zloženega povedka ob pomenuh *biti/imeti* je najpogosteje nereferenčna abstraktna vsebina, ki je (vsaj neposredno) neizglagolska, hkrati pa ima zmožnost odpiranja in vzpostavljanja razmerij.

¹¹ Z iskalnim algoritmom [lemma="biti"][tag="So.i.*"] po besednih skicah v korpusu Gigafida 2.0 v orodju noSketch Engine [Frekvenčni seznam \(zrc-sazu.si\)](http://Frekvenčni%20seznam%20(zrc-sazu.si)) se je zveza *biti čas (za)* izkazala za najpogostejšo, po pogostosti ji sledi zveza *biti del (česa)*.

¹² Pri povedkovi rabi je bilo razmerijski pomen samostalnikov in pridevnikov sorazmerno zgodaj opozorjeno (Černelič Kozlevčar 1968, Černelič Kozlevčar 1969/70). Razmerijske pomenske lastnosti, ki so kot razmerijske pomenske sestavine lahko vključene v pridevnike in samostalnike, izražajo odnosna (primerjalna), sestavna, prostorska (/ne/smerna), časovna in vzročnostna razmerja. In zato ti razmerijski pridevniki in samostalniki lahko v rabi skladijsko-pomensko zamenjujejo tudi glagole, npr. *dober do vseh, beseda o pravicah, denar za hrano, cena za avto, pot na Triglav, korak do sreče, glas glede razmer ipd.*

Z možnostjo tako oslABLJENE kot posplošene pomenske rabe ostajajo tudi dinamični primitivi *delati* in *narediti* in *iti* + IzglagSam (izglagolski samostalniki iz dovršnikov); neobstoynost jim dajeta njihova dinamičnost in oslABLJENOPOMENSKA raba z izglagolskim povedkovnikom, npr. *opravljati popravila*, *iti v izgubo*, *večati dobiček*, in zato ostajajo znotraj zloženih povedkov. Nasprotno pa posplošenopomenska raba tudi dinamičnim primitivom daje možnost tvorjenja zloženih glagolov, npr. *dati/iti v popravilo*.

3.3 Pogoj za obstojnost in stalnost zloženega povedka in posledično tudi zloženega glagola je čim višja vzajemna soodvisnost glagolske in neglagolske (povedkovniške) sestavine.

To skladijskopomensko soodvisnost med glagolskim in neglagolskim delom zloženega povedka oz. glagola se doseže, če obe sestavini vsaj do neke mere ohranita in vzajemno uskladita svoji pomenski usmerjenosti, ki se izražata z glagolsko in neglagolsko vezljivostjo. Potencialna vezljivost povedkovnikov in povedkovniških razmerijskih pridevnikov in samostalnikov se nakazuje z njihovo pogosto rabo v povedku, kjer se njihov pomen omeji na določeno stanje, razmerijsko lastnost in dejavnost. Z možnostjo izražanja tudi intenzivnosti oz. stopnje stanja ali dejavnosti je poudarjen tudi naklon oz. vrednotenje, npr. *dober do vseh*, *beseda o pravicah*, *denar za hrano*, *cena za avto*, *pot na Triglav*, *korak do sreče*, *glas glede razmer* ipd.

Če glagolska sestavina popolna izgubi pomen (in s tem tudi lastne vezljivostne zmožnosti) in ohranja samo še vlogo slovnične vezi, se ravnovesje med glagolsko in neglagolsko sestavino pomensko in zgradbeno poruši; v teh primerih se zloženost povedka, ki je potencialna zasnova zloženega glagola, npr. *najti delo*, *biti dolgočas* »poruši« v neobstoyno/nestalno samo trenutno aktualno povedkovo zvezo, npr. *najti pomoč*, *biti puščoba*, ali pa v poenobesedenje, npr. *najti rešitev* → *rešiti*, *biti dolgočasen* → *dolgočasiti*.

3.4 Zloženi glagol v nasprotju z zloženim povedkom nima enakovredne enobesedne glagolske ustreznice, npr. *biti škoda*, *biti lahko*, *biti sram*, *biti všeč*, *biti žal*, *imeti rad* ipd., kar bi potrjevalo izrazno in pomensko osamosvojitvev. Zloženi povedek kot stavčnočlenska širša možnost, ki širi rabo izven glagolskih primitivov in pravih povedkovnikov, dopušča tudi večjo možnost enobesednih glagolskih ustreznic, npr. *izvajati priprave* ↔ *pripravljati*, *doseči kvalifikacijo* ↔ *kvalificirati se* ipd.

Naklonski sorodni pokazatelji upravičenosti oz. smiselnosti zloženega glagola so sklopni členki tipa *pravzaprav* (biti prav za prav), *nazadnje/navsezadnje* (biti na zadnje, na vse biti zadnje), *skratka* (biti s kratka / na kratko), *bržkone*; med povedkovo in členkovno vlogo so navsezadnje tudi *mar*, *baje*.

3.5 Zloženi glagol z analitično zgradbo (v češ. tudi *analytický predikát*) in pomenskimi težiščem omogoča členitev po aktualnosti že znotraj povedja in s tem tudi na ravni stavčne zgradbe.

Možnost vključevanja aktualnostne členitve pri tovrstnih zloženih glagolih poudari tvorčev odnos in skladijsko razmerje, ki je lahko dinamično (usmerjano/neusmerjano) ali statično,

npr. *Sram ga je* vs. *Sramuje se (česa/koga)*, *Žal mi je, da ...*, *Mraz mi je* vs. *Zebe me, To je za njih mogoče* vs. *To jim je omogočeno*, *Prav je, da ...*, *Res je, da ...*, *Čas je že, da ...*, *Preveč me je strah, da bi ...* vs. *Preveč se bojim, da bi ...* ipd.

Aktualna členitev je že del zloženega povedka kot osrednje stavčnočlenske enote in tako se lahko prilagaja vsakokratnim pomensko-zgradbenim potrebam in aktualni sporočilnosti konkretne povedi. Izražanje trenutno aktualnega stanja v *biti*-stavkih [Snom+Vcop+Snom] omogoča tako istovetnostno kot pripisovalno oz. prisojevalno razmerje: uvrščevalni (enačajski) pomen glagola *biti* namreč lahko vključimo v prisojevalni pomen, kar potrjujejo primeri *Smreka je drevo z iglicami* ← *Smreka je iglavec*.

4 Glagolski del zloženega povedka ali zloženega glagola

Glagolski primitiv oz. glagol, ki je zmožen tako pomensko oslabiljene ali posplošene rabe, prispeva vključuje oz. združuje vse najpomembnejše in zato tudi že kategorialne pomenske lastnosti glagolov, ki so hkrati tudi njihove pomenske sestavine: 'stajskost', 'razmernost', 'procesualnost' in 'premikanje'.

Pomenska zmožnost glagola za (naj)širšo pomensko rabo hkrati veča tudi zmožnost tega istega glagola tudi za različne stopnje njegove pomenske oslabiljenosti. Na pomensko oslabilitev glagola ali možnost posplošene/neposredne rabe vpliva oz. jo lahko tudi povzroči njegova neposredna povezava oz. neposredna družljivost z izglagolskih samostalnikom, npr. *imeti pripombe*, *imeti dopust / biti na dopustu*, povedkovnikom, npr. *imeti prav*, ali razmerijskim/vezljivim samostalnikom tipa *čas*, *dan*, *pot*, *cilj*, *vir*, *postaja* v *imeti čas*, *imeti dan (za)*, *imeti pot/cilj/vir*.

4.1 Glagoli v zloženem povedku

Z vidika izbora glagolov sodijo v zloženi povedek vsi glagoli, ki jim je omogočena ali oslabiljena ali posplošena raba, zato zloženi povedki predstavljajo osnovni in tudi najširši izbor potencialnih skladijskih enot za zloženi glagol.

Zloženi povedek za glagolsko sestavino vključuje glagole z najširšimi možnostmi rabe (tako oslabiljene kot posplošene), npr. glagol *držati* v oslabiljenem pomenu (v pogovorni rabi): *držati/imeti predavanje*, *držati stražo / biti na straži*, *imeti pod kontrolo / držati pod kontrolo*; v širokem/posplošenem pomenu: *držati koga zaprtega*, *držati*

ga doma, držati ga na policiji, držati blago v skladiščih, držati (potrošnjo) v mejah, držati (načrt) v tajnosti, držati/imeti živino.

Pomenska oslabitev prvotno polnopomenskih glagolov je zelo nazorno predstavljena s primeri, ko dinamična in statična razmerja polnopomenskih glagolov oslabijo v različna fazna in naklonska razmerja, kar omogočijo v nadaljevanju našete pomenske sestavine (PS), ki delujejo kot slovničnopomenski parametri:¹³ za fazna razmerja (PS: z determiniranostjo/usmerjenostjo delovanja, trajanjem/potekom/stanjem, spremembo), npr. *Prešel je v napad, Ovil se je v skrbi, Stopil/Vstopal je v projekt, Vzel je v čiščenje, Lotil/Loteval se je kmetovanja, Tišina je napolnila dvorano, Oblikoval se je v kroglo, Dosegel je napredek/porast, Spletli so vez*; za naklonska razmerja (PS: z označevanjem, primerjanjem, enačenjem, istovetenjem, prisojanjem, spremljanjem, delovanjem/obvladovanjem, navajenostjo, intenzivnostjo, poudarjanjem, stopnjevanjem, dodajanjem, dovoljevanjem, zanikanjem), npr. *Pestoval je jezo/lenobo, Preganjal/Prodajal je dolgčas, Premorejo malo discipline, Lasti si ime mesto, Klet služi za skladišče, Beseda velja za nedostojno, Topil se je od veselja, Obmetaval ga je s kletvicami, Orientalali so se na izvoz, Nudijo ljudem razvedrilo, Opustili so iskanje, Ogibajo/Izmikajo/izogibajo se dogovorom*.¹⁴

Glagol znotraj zloženega povedka oz. tudi znotraj potencialnega zloženega glagola nikoli ni povsem pomensko izpraznjen, zato gre v vsakem primeru, tako pri prisojanju kot istovetenju, za ujemanje po pomenu. Ohranjanje pomena tudi v vezni vlogi že v izhodišču potrjuje raba glagola *biti* v zloženem povedku, ki se tako v kontekstu prisojanja kot istovetenja pomensko in (posledično tudi) oblikoskladenjsko prilagaja aktualnemu težišču sporočilne perspektive,¹⁵ tj. besedi, zaradi katere je sporočilo sploh nastalo, npr. *Hrastje je bilo rastoča vas vs. Rastoča vas je bilo Hrastje, Prva njegova stranka je bil moj sosed vs. Moj sosed je bil prva njegova stranka, Selce so bile večja vas vs. Ta večja vas so bile Selce.*

4.1.1 Glagoli v zloženem glagolu

Kot je bilo že napisano, sta nosilna in zato prevladujoča glagola v zloženem glagolu *biti* in *imeti*, ker označujeta razmerijsko stanje in stanjske lastnosti. Glagol *biti*

¹³ Zelo povedne so lahko slovarske pomenske razlage za označevanje oslabiljene rabe določenega glagolskega leksema, npr. »z oslabiljenim pomenom, z glagolskim samostalnikom **izraža dejanje, kot ga določa samostalnik**«. Znotraj povedka se jasno izraža tudi strukturoskladenjska analitičnost neudeleženske povedkove (kvazi)vezljivosti.

¹⁴ Zlasti pri izražanju naklonskih razmerij je potrebno ločevati med oslabiljeno rabo glagola in zgolj njegovo metaforično rabo: »Abstraktní, metaforické užití sloves (například: *oživit mírový proces; vyjít z předpokladu*) je třeba odlišit zejména od slovesných frazeologických spojení a od složených predikátů. Metaforicky užitá slovesa mají sice abstraktní, přenesený význam, ale se svým valenčním doplněním nevytvářejí jednu lexikální jednotku, nevzniká víceslovný predikát« (prim. v Prague Dependency Treebank 2.0).

¹⁵ Če gre v istovetnostnih razmerjih za oblikoskladenjsko ujemanje glagola v zloženem povedku z identifikirajočim povedkovim določilom oz. povedkovnikom, pa prisojevalna razmerja vzpostavljajo pomensko ujemanje glagola v zloženem povedku z osebkom, in ne s prisojevalnim oz. opisujočim povedkovim določilom oz. povedkovnikom (Cvetko Orešnik, Orešnik 2007: 105–106).

kot primitiv vseh primitivov in nadpomenka vseh glagolov tudi v kontekstu razmerja zloženi povedek (ZPov) vs. zloženi glagol (ZGlag) dokazuje, da popolnega pomenskega izpraznjenja ni niti v *biti pek/mož/dober* niti v *biti res*. Tako v skladenjskopomenskem intervalu rabe od *Bil je mraz* do *Bilo je mraz* raba *biti* tudi oblikoskladenjsko sledi pomenskemu ujemanju.¹⁶ Sicer pa sta prvenstveno statična glagolska primitiva *biti* in *imeti* v nasprotju z drugimi procesnimi in dinamičnimi primitivi *delati/narediti načrt/razstavo* tudi večja zagotovitev za višjo obstojnost in posledično stalnost sestavin v zloženem glagolu.¹⁷ Poleg teh dveh glagolov, so potencialni kandidati v zloženem glagolu tisti glagoli, ki omogočajo najširšo skladenjskopomensko uporabo, bodisi v smeri posplošenega pomena kot tudi v smeri oslabiljenega pomena. Teh glagolov je zelo omejena množica:¹⁸ *dati/dajati, delati, dobivati/dobiti, držati, izgubljeni/izgubiti, lotevati se/lotiti se, metati, mučiti, najti, napraviti, narediti, obstati, ostati, poprijeti, prijeti (se), pritakniti (se), udariti, vreči*.

5 Neglagolski del zloženega povedka ali zloženega glagola

Zloženost povedkov in glagolov delajo povedkovniki oz. predikativi, ki so drugo ime za stalno skladenjskopomensko kategorijo znotraj povedka; torej pomensko dopolnilo in določilo mora biti povedkovniško, kar pomeni, da ohranja oz. mora ohraniti samo kategorialne (pomensko-skladenjske) lastnosti povedkovega določila. Za povedkovo določilo oz. povedkovnik je bistvena stalnost skladenjske vloge, ki omogoča/zagotavlja odprto rabo besednih vrst kot so npr. samostalnik, pridevnik ali prislov, kar pa posledično zrelativizira določanje spola, števnosti, to pa vodi v nespolskost, neštevnost, in v nadaljevanju še v nereferenčno abstraktnost, npr. *Narava je naš najboljši učitelj*. Povedkovnik je torej vmesna stopnja leksikalizacije v drugotne/metaforične pomene.¹⁹

Povedkovniki so povedkovniška dopolnila in določila hkrati, ki lahko v večji ali manjši meri dopolnjujejo in določajo pomen glagola. Funkcijskost povedkovnika, in ne (še) besednovrstnost, posredno potrjuje povedkova vezljivost s tem, da

¹⁶ [...] ujemanje vezi (op.: BITI) je po merilih pomena, namreč odvisno je od tega, ali povedkovo določilo opisuje ali identificira« (Cvetko Orešnik, Orešnik 2007: 107).

¹⁷ V pomensko polje primitiva *delati – narediti* (*narediti* vključuje tudi faznost), prevladuje splošni pomen 'delovanja' z razločevalnimi pomenskimi sestavinami (RPS) *opravljanja, razpoloženja, naklonskosti* (hotenja), *določanja, presoje/dovoljenja, zaznamovanja, navajenosti, poučarjanja, usmerjanja/obvladovanja* (tudi: začetnost) in *spodobnosti*. Splošni pomen 'delovanja' označuje posplošeno in hkrati nespecializirano nepolnopomensko uporabo glagolov delanja, govorjenja, mišljenja/razpoznavanja, npr. *storiti, pripraviti (se) k, izkazati, povišati v, klicati po, predlagati za, potrditi za, ceniti kot, prepoznati kot* ipd.

¹⁸ V razlagalnem slovarju (SSKJ) so določeni pomeni teh glagolov znotraj slovarskega sestavka označeni bodisi s kvalifikatorskim pojasnilom »s širokim pomenskim obsegom« bodisi s kvalifikatorskim pojasnilom »z oslabiljenim pomenom«.

¹⁹ V svoji monografiji sintagmo »metaforični povedkovnik« uporablja A. Vidovič Muha (2000: 148) in sicer (tudi) v ugotovitvi: »Metaforični povedkovnik je seveda jezikovnosistemsko omejen na glagolsko funkcijo, formalno pa na mesto za vezjo in pomeni pravzaprav šele prehod k popolni leksikalizaciji metaforičnega pomena, [...] v smislu npr. *Odločajo volkovi*«. Ta ugotovitev je pospremljena s pomenljivo opombo: »Povedkova vloga je že po definiciji aktualizacija sporočila z vidika časa, naklona – modalizacije, in načina – možnosti členitve besedila po aktualnosti.«

pomenskoskladenjske zmožnosti povedkovnika (stanjskost, dejanjskost ali posledično lastnost) veže na povedkovo vlogo – v češkem jezikoslovju, ki nam je zaradi systemske podobnosti slovenščine in češčine najbližje, je to opredeljeno kot 'komplementarna obligatorna determinacija'.²⁰

5.1 Neglagolska dopolnila/določila zloženega povedka

Vlogo povedkovnika kot vsebinskega povedkovniškega dopolnila/določila navadno ob *biti* in drugih veznih glagolih znotraj povedka imajo samostalniška beseda, pridevniška beseda, prislov, ki so sicer prvotno samostojni stavčni členi, npr. *On je mož, On je dober, On je dobro*, lahko tudi medmet in členek, npr. *To je joj, Oni so oh in sploh, On je še kar / karneki* ipd.²¹ V nasprotju npr. s pridevnikom ali izpridevniškim prislovom povedkovnik v vlogi povedkovega določila nima svojega osamosvojenega pomenja in se kot besednozvezni leksem lahko leksikalizira samo z glagoli v veznih vlogah tipa *biti*, glede na skladijski pomen pa je besednovrstno še najbližje izpridevniškim prislovom. Povedkovnik kot povedkovo določilo označuje skladijskopomensko kategorijo stanja oz. stanjske lastnosti in zato lahko izraža le en potencialni skladijski pomen bodisi samostalnika, prislova, pridevnika, medmeta.²² Povedkovnik je prisojana lastnost in jo lahko označimo kot skladijsko oz. povedkovo prisojevalno kategorijo stanjske lastnosti.

Prvenstveno povedkovniško prisojevalno lastnost v povedkovodopolnilnem in povedkovodoločilnem kategorialnem pomenu poudari še nemožnost zamenjave udeležencev v stavčnočlenskih vlogah v prisojevalni hierarhiji *biti*-stavka, npr. *Tone je učitelj*, kjer glagol *biti* šele v zvezi *biti učitelj* izraža neko vnaprej nepredvidljivo stanje in lastnost, ki se prisoja osebk; v tem primeru *učitelj* v povedkovem določilu nima več referenčnih konkretnih lastnosti, temveč pridobi povedkove kategorialne lastnosti *Tone je zelo učitelj za vse nas*, kar hkrati pomeni, da je povedkovnik. Zgornja sintagma *biti zelo učitelj* ni že vnaprej pomensko določena in zato tudi ne more biti obstojna v smislu slovarske leksikalne enote, temveč je propozicijska skladijskopomenska enota.

V slovenščini samostalniki kot povedkova določila oz. povedkovniki v prisojevalni vlogi skupaj z *biti* pridobijo pomen zlasti aktualne neobstoje ne referenčne lastnosti, ki je navadno trenutna oz. priložnostna, sicer pa se lahko tudi ustali: *Tone je danes spet »učitelj« in nam pridiga.* (aktualna trenutna/priložnostna lastnost) → *On je že več let*

²⁰ T. i. 'komplementarna obligatorna determinacija' naj bi izhajala iz glagolske intence oz. glagolske zahteve po obveznem pomenskem dopolnilu (Čechová idr. 1996: 250–51). Tako je pridevnik v povedkovniški vlogi nosilec vezljivosti (Valenzträger), v kanonični besedni zvezi pa vezljivostni člen (Valenzpartner).

²¹ Navadno se uporabljajo v povedku besede, ki izražajo predvsem lastnosti in dejavnosti, npr. *ihta* v *Ta človek je prava ihta*, podobno še *trma*; z izgubo spola in pregibnosti je povedkova raba tipična zlasti za a) zmerljivke tipa *baraba, pizda, mona, kurba* ipd., in za b) nepregibne žargonizme ali slengizme *Ostalo je druga liga, Golf je moda, Golf je zakon, Mobilni telefoni so res špon*.

²² V vlogi povedkovnika oz. povedkovega določila se v povedno rabo prenaša vsaj en pomen oz. del pomenskih sestavin prvotnih besednih vrst: od pridevnika 'lastnost', od prislova 'način', od samostalnika 'označevanje, poimenovanje, naziv' in v soodvisnosti z *biti* je za tovrstno prisojano označevanje značilna aktualizirana spremenljivost.

učitelj. (aktualna ustaljena lastnost) → *Tone je bolj učitelj, kakor policaj*. (aktualna ustaljena oz. že tipična lastnost)

Stanjska lastnost se sicer lahko tudi ustali, vendar je ustaljenost določene povedkovniške lastnosti samostalnika odvisna zlasti od njegovih siceršnjih izhodiščnih skladenjskopomenskih zmožnosti. Ena bistvenih kategorialnih lastnosti zlasti samostalnikov in pridevnikov v povedkovniški vlogi je, da postanejo prehodni. in ta vezljivostna sprememba je bistveni pokazatelj spremembe njihovega pomena; torej »samostalnik v povedkovi rabi v zvezi z vezjo lahko opravlja iste pomenske funkcije kot glagol« (Černelič Kozlevčar 1968: 13).

5.1.1 Neglagolska dopolnila/določila zloženega glagola

Status zloženega glagola zoži izbor tako glagolov kot dopolnil oz. določil. O zloženem glagolu kot leksikalizirani enoti oz. leksemu lahko govorimo v primerih, ko je predmetna oz. polnopomenska beseda zgolj ali pretežno v vlogi povedkovega določila, ko je to njena edina skladenjska vloga ali vsaj prvenstvena prevladujoča vloga, npr. *bot, mar, res, vseč, fuč, rad, treba, mogoče, prav (biti prav, imeti prav)*; tu sta glede na skladenjsko vlogo malo posebna *prav* in *rad*, ki sta tudi v prislovnodoločilni /načinovni oz. naklonski/ vlogi. Skupna lastnost povedkovnikov je, da pomenijo stanje ali lastnost, prehodni povedkovniki pa izražajo različna razmerja oz. odnose; od tipičnih glagolskih kategorij je poleg vezljivosti ohranjen tudi naklon; tipični naklonski povedkovnik je npr. *rad-a-o*.²³ Čeprav povedkovniki imajo nekatere značilnosti prislovov, se vežejo le z veznimi glagoli, in zato ne morejo pojasnjevati pomenske samostojnih glagolov in pridevnikov.²⁴

V vlogi drugotnih povedkovnikov s stalnim povedkovodoločilnim mestom ob veznem glagolu so lahko tudi t. i. razmerijski samostalniki kot *človek, mož, prijatelj, mama, mrz*, pridevniki kot *dober, tih*, prislovi kot *tiho*, ki izražajo prisojano lastnost, kar vsaj posredno potrjuje tudi možen izpust samostalnika v primerih kot *On je odločen (človek/mož), On je zanesljiv/zvest (prijatelj)* ipd.

Stalno mesto v povedku omogoča tudi pridobitev stopnjevanja, ki je skladenjsko opisno, npr. *biti bolj človek, biti bolj znanec in manj prijatelj*, ali pa poobraziljeno s stopnjevalnim obrazilom *pre-* v *preškoda, premalo, predolgčas*. Besedotvorje je v povedkovniško vlogo vključeno tudi pri *glavica, dušica* v *biti glavica/dušica* ipd.

²³ Naklonski izrazi, najpogosteje označeni kot naklonski prislovi, tipa *rad-a-o, lahko* in *treba* imajo kot glagolski modifikatorji v povedku več skladenjskopomenskih možnosti, npr. *biti lahko : lahko delati, biti rad doma : imeti rad vse : rad delati, biti treba : treba delati*.

²⁴ Gl. članka I. Kozlevčar Černelič (1968, 1969/70).

6 Notranja in zunanja vezljivost pri zloženem povedku in zloženem glagolu

Vežljivost je bistvena pomensko-skladenjska kategorija za vzdrževanje obstojnosti in stalnosti sestavin v zloženem povedku in v zloženem glagolu. Ohranjanje vezljivosti kot kategorialne lastnosti posameznih sestavin je namreč bistveno za ohranjanje zloženosti nasploh. Z vidika zloženega povedka oz. glagola t. i. notranja vezljivosti označuje razmerje znotraj sestavin zloženega povedka ali zloženega glagola, zunanja vezljivost pa označuje razmerje zloženega povedka ali zloženega glagola kot celote z drugimi udeleženskimi dopolnili na ravni stavčne povedi. Glede na besednovrstne lastnosti sestavin v zloženem povedku ali zloženem glagolu sta glagolska in neglagolska vezljivost tako del notranje kot zunanje vezljivosti. Notranja vezljivost se izraža z ohranitvijo sklonov znotraj zloženega povedka oz. zloženega glagola, medtem ko zunanja vezljivost izraža zmožnost vezave drugih stavčnih (nepovedkovniških) udeleženskih dopolnil, npr. *Imajo ga za človeka akcije / Je človek za akcijo, Vedno ima pripombe na njegovo obnašanje.*

5.1 Pri povedkovniškem pomenu in njegovi vezljivosti imajo pomembno pomensko-skladenjsko odločevalno vlogo predložni prosti morfemi. Povzročijo nastanek povedkovniškega pomena ali pa ga vsaj sooblikujejo, npr. *biti človek za, biti/imeti smer za/v/na, imeti srečo pri, biti nor na, biti nor od, biti divji na, biti dober za, biti dober z/s, biti mehek z/s, biti domač z/s/pri* ipd.

7 Prispevek k stroki

Dorekanje pojava t. i. zloženega glagola kot leksema nasproti skladenjskopomensko širšemu zloženemu povedku s stavčnočlensko vlogo je potrebno, da se čim bolj jasno ločujejo pomenske vloge glagolov (vključno z vezno vlogo) od zgolj oblikotvornih vlog, npr. pri tvorbi glagolskih časov. Z zloženim glagolom se še potrjuje status povedkovnika (pravega/prvotnega in drugotnega) kot stalne skladenjskopomenske oz. povedkovodoločilne kategorije znotraj zloženega povedka oz. glagola. Natančnejša opredelitev stalnih glagolskih zvez tako v smislu zloženega povedka kot v okviru zloženega glagola je koristna in potrebna tudi za natančnejši slovarski opis.²⁵ Kaže se, da moramo za celovit prikaz obsega zloženega glagola v slovenščini upoštevati vse pomenske skupine glagolov, znotraj posamezne glagolske pomenske skupine pa je treba poiskati sinonimično razmerje glagol vs. zloženi glagol in znotraj sinonimičnega razmerja upoštevati tudi zvrstnost in stilistiko rabe, npr. *govoriti* vs. *imeti govor* vs. (pog.) *držati govor* vs. frazem *imeti besedo*; *lastiti (si)* vs. *biti last* vs. *imeti v lasti* vs. *dati/dobiti v last* vs. *iti/priti v last*;

²⁵ S slovaropisne obravnave bi bili ti zloženi glagoli oz. vsebinsko zloženi povedki predstavljeni kot posamezni ločeni slovarski pomeni znotraj slovarskih sestavkov tistih veznih glagolov in tistih neglagolskih povedkovnikov, ki jih sestavljajo oz. iz katerih so pomensko-zgradbeno zloženi.

VIRI IN LITERATURA

- Varja CVETKO OREŠNIK, Janez OREŠNIK, 2007: Povedkovo določilo v naravni skladnji slovenščine. *Jezikoslovni zapiski* 13/1–2. 103–16.
- Marie ČECHOVÁ idr., 1996: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha.
- Ivanka ČERNELIČ KOZLEVČAR, 1968: O pomenskih kategorijah samostalnika v povedkovi rabi. *Jezik in slovstvo* 13/1. 11–15.
- Ivanka ČERNELIČ KOZLEVČAR, 1969/70: O pridevniku v povedni rabi. *Jezik in slovstvo* 15. 210–15.
- Fran. Slovenski slovarski portal. [Na spletu](#).
- Gigafida 2.0. Besedilni korpus slovenskega jezika. [Na spletu](#).
- Korpus Gigafida 2.0 v orodju noSketch Engine. [Na spletu](#).
- Miroslav GREPL, Petr KARLÍK idr., 1998: *Skladba češtiny*. Praha: Votobia.
- Boris MISJA, 1967: Povedek in povedkovo določilo. *Jezik in slovstvo* 12/1. 21–25.
- Jan PETR, Miroslav KOMÁREK idr., 1986: *Mluvnice češtiny MČ 2 – Tvaroslovi*. Praha: Academia.
- Jan PETR, František DANEŠ idr., 1987: *Mluvnice češtiny MČ 3 – Skladba*. Praha: Academia.
- Breda POGORELEC, 1972: Dopolnilnik (povedkov prilastek) v slovenski skladnji. *Linguistica* 12. 315–27.
- Breda POGORELEC, 1974: Dopolnilnik (povedkov) v slovenski skladnji. *Jezik in slovstvo* 20. 120–22.
- The Prague Dependency Treebank 2.0. [Na spletu](#).
- SSKJ 2. Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. [Na spletu](#).
- Jože TOPORIŠIČ, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: DZS.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje (SLP)*. Govorica slovarja. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2006: Kategorialnost leksemov med slovarjem in slovnico. *Slovensko jezikoslovje danes Slavistična revija* 54/4. 23–42.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2015: Propozicija v funkcijski strukturi stavčne povedi – vprašanje besednih vrst (Poudarek na povedkovniku in členku). *Slavistična revija* 63/4. 389–406.

SUMMARY

Because a complex predicator may function as a propositional unit on its own, it is hardly surprising that it should be able to attain a degree of semantic and structural fixedness and independence. It is this semantic and structural independence that renders some complex predicates complex verbs in terms of parts of speech. This article describes the criteria according to which complex verbs as fixed lexemes are to be separated from the rest of the superset of complex predicators, which is the syntactic category currently in use. The criteria are as follows: 1) since semantic and syntactic fixedness and immutability of its constituents are key features of any lexeme, the same is true for complex verbs; 2) it is also of crucial importance to determine the set of verbs comprising the verbal part of the complex verb as well as the set of suitable predicatives for the non-verbal part. The former includes for the most part the stative primitives

biti 'to be' and *imeti* 'to have' (verbs of state and relation), whereas the latter mostly includes true predicatives or lexical items whose semantics is centred on features, stative features, and/or circumstantial features. Considering the properties of verbal primitives, it is evident that the verbs whose semantic-syntactic combinatorial possibilities are (the most) wide licence more readily the formation of fixed predicator phrases or verb phrases. Dynamic primitives such as *delati* 'do', *narediti* 'make', and *iti* 'go' form more dynamic strings, typically with verbal predicatives, which is why they tend to be less fixed and thus mostly used within complex predicators; 3) fixedness and immutability of both constituents (the verb and the complement) within a complex predicator and therefore a complex verb increase with the degree to which the valencies of the constituents match or are synchronised; 4) unlike complex predicators, complex verbs typically lack a single-word equivalent (cf. *biti škoda* 'to be a pity', *biti lahko* 'to be easy', *imeti rad* 'to like'), which also contributes to increased fixedness; 5) a complex verb, whose structure is analytical and which has a head, licenses functional sentence perspective even on the level of the predicate, which may influence the informational perspective of the entire sentence. Compare *Mraz mi je* vs. *Zebe me* 'I am cold', *To je za njih mogoče* vs. *To jim je omogočeno* 'This is possible for them', *Prav je, da...* 'It is right that...!', etc.

Having established the category of the complex verb, it is more evident than ever that the predicative (true/primary as well as secondary) in Slovene must be treated as a separate fixed semantic-syntactic category within the complex predicator/verb. Indeed, determining fixed verbal phrases more precisely in terms of the complex verb is both beneficial and necessary to provide better dictionary definitions.